

ти приходилася на июнь-июль. На целинных участках доля антицид не превышала 5%. Сохраняя высокую численность в течение всего периода исследований, Carabidae и Staphylinidae заповедника не демонстрируют четко выраженного пика сезонной активности. Пик активности журилиц агроценозов приходится на август-сентябрь, удельная доля стафилинид в агроценозах не превышает 5%. Представители семейства Silphidae как на целинных, так и на антропогенно трансформированных ценозах наиболее многочисленны в июле. Виды семейства Cryptophagidae являются ярко выраженной осенней группой с пиком численности в сентябре.

РЕДКИЕ ВИДЫ ЖУКОВ-ЛИСТОЕДОВ (COLEOPTERA, CHRYSOMELIDAE) ЮГО-ВОСТОКА УКРАИНЫ

СЕРГЕЕВ М.Е.

Донецкий ботанический сад НАН Украины,
Донецкое отделение Украинского энтомологического общества
eksgauster@mail.ru

В последнем издании «Красной Книги Украины» (2009) список охраняемых видов листоедов значительно расширился, за счет внесения ряда видов карпатской фауны. Для их сохранения естественно важным является сохранение мест обитания. Однако, по нашему мнению, не только биоценозы горных районов Карпат или Крыма являются уязвимыми перед хозяйственной деятельностью человека. То же относится и к степной зоне Украины — наиболее хозяйственно-освоенной части Украины — где существуют небольшие целинные участки, которые населяют редкие виды жуков-листоедов. К числу таких относятся два наиболее крупных представителя европейской фауны Chrysomelidae — *Chrysochares asiatica* (Pallas, 1771) и *Timarcha tenebricosa* (Fabricius, 1775) (Бровдій, 1977; Мартынов, Сергеев, 2000).

Chrysochares asiatica asiatica (Pall.) (*Chrysochares* Moravits, 1861: Eumolpinae Hoppe, 1840: Chrysomelidae Latreille, 1802). В мировой фауне в настоящее время известно 3 вида *Chrysochares*,

распространенных в южных районах Палеарктики от Закавказья до западного Китая (Лопатин, 1977). *Chrysochares as. asiatica* единственный представитель рода в фауне Украины. Длина тела 13,0-17,5 мм. Тело толстое, крупное, металлически блестящее, сверху гладкое. Номенативный подвид распространен в европейской части России, Кавказе и Закавказье (Лопатин, 1977; Беньковский, 1999). Численность вида в Украине не оценивалась. Вид известен по трем экземплярам, найденных на целинных территориях (заповедник «Хомутовская степь» и «Провальская степь»). Встречается в открытых, хорошо освещенных биотопах со степным типом растительности. Кормовые растения: *Trachomitum sp.*, *Capparis sp.*, *Cynachum acutum*, *Calistegia sp.* (Медведев, Рогинская, 1988). Личинки развиваются на корнях кормового растения. Лет в июне-июле. На территории юго-востока Украины проходит западная граница ареала данного вида.

Timarcha tenebricosa (F.) (*Timarcha* Latreille, 1829: Chrysolinae Latreille, 1802: Chrysomelidae Latreille, 1802). Род *Timarcha* насчитывает около 120 видов в мировой фауне. На Украине 3 вида. Длина тела *T. tenebricosa* 12,0-20,0 мм, окраска черная, матовая или с неярким металлическим оттенком. Тело имаго довольно широкое, яйцеобразное. Ареал вида охватывает Центральную и южную Европу, а также Кавказ и в Закавказье (Беньковский, 1999). Вид считался обычным для всей степной зоны Украины (Бровдій, 1977). В настоящее время в Украине отмечен только в предгорьях и горах Крыма, а также в Донецкой области (заповедник «Каменные Могилы») (Романцов, 1998; Сергеев, in litt). Мезоксерофильный вид, обитает в открытых хорошо освещенных биотопах с петрофитными растительными ассоциациями. Кормовые растения: *Galium sp.*, *Rubia sp.*, *Asperula sp.*, *Fumana spachii* (Медведев, Рогинская, 1988). В заповеднике «Каменные Могилы» отмечено питание имаго на *Galium ruthenicum* Willd. Выход жуков в конце марта или в апреле. После начала питания жуки спариваются и откладывают яйца. Период эмбрионального развития сильно растянут. Яйцо зимует. Весной следующего года из яиц вылупляются личинки, которые развиваются открыто на кормовом растении в мае и июне, а потом окукливаются в почве. Вышедшие жуки активны до августа-сентября, затем уходят на зимовку.

Таким образом, оба вида — и *T. tenebricosa* и *Ch. asiatica* являются индикаторами целостности естественных ценозов, так как они связаны с целинными степными ландшафтами и растительными ас-

социациями. Сокращение ареалов вышеуказанных видов листоедов связано именно с исчезновением таких участков под влиянием выпаса и вспашки. Так как специальных мероприятий, направленных на охрану данных видов не проводилось, по нашему мнению, необходимо внесение *Ch. asiatica* и *T. tenebricosa* в региональные списки охраняемых животных, а также проведение поиска и организации охраны возможных мест обитания данных видов на территории степной зоны Украины.

ФАУНА МОШОК ПОЛІССЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СИМУЛІДОФАУНІ

К.Б. СУХОМЛІН

Волинський національний університет імені Лесі Українки

simulium@rambler.ru

м. Луцьк

Фауна мошок Полісся складається з 50 видів, які належать до 13 родів. Рід *Stegopterna* представлений 1 видом, *Cnephia* – 1, *Byssodon* – 1, *Cnetha* – 2, *Nevermannia* – 4, *Eusimulium* – 3, *Schoenbaueria* – 4, *Wilhelmia* – 5, *Boophthora* – 2, *Odagmia* – 5, *Archesimulium* – 1, *Argentisimulium* – 4, *Simulium* – 17. Тобто, найбільшу кількість видів має рід *Simulium* і лише по одному представнику мають роди *Stegopterna*, *Cnephia*, *Byssodon*, *Archesimulium*. Вона алохтонна і складається з мігрантів із тайгової та степової зон, оскільки тут не виявлено видів, які б зустрічались лише на цій території. Роди мошок, що мешкають на Поліссі, мають субкосмополітичний, полірегіональний та голарктичний ареали. Загалом, Полісся відзначається майже рівним співвідношенням бореального та середземноморського фауністичних комплексів (Сухомлін, 2007).

Симулідофауна Полісся тісно пов'язана з фауною мошок Європи. За останніми відомостями (Adler, Crosskey, 2008; Янковський, 2002) видовий склад мошок Європи налічує 224 види з 27 родів; серед них, 76 видів, що становить 33,9 %, є типовими мешканцями рівнин; 16 видів (7,1 %) трапляються як на рівнинних так і на гірських ділянках річок. Отже, на рівнинах Європи мешкає 92 види симулід, що

становить 41,1 % від загальної кількості мошок Європи, серед них на Поліссі поширені 50 видів, що становить 54,3 % від мошок рівнинних біоценозів і 22,3 % від загальної кількості мошок Європейського континенту. Ендемічних родів у Європі та на Поліссі немає.

К ФАУНЕ И ЭКОЛОГИИ ЖУКОВ-КОРОЕДОВ (COLEOPTERA: CURCULIONIDAE: SCOLYTINAE) ЛЕСОСТЕПНОЙ ЗОНЫ ЛЕВОБЕРЕЖНОЙ УКРАИНЫ

В.В. ТЕРЕХОВА

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

t_viktoria@mail.ru

г. Харьков

Видовой состав жуков-короедов Лесостепной зоны Левобережной Украины до настоящего времени не выяснен. В имеющихся прикладных и фаунистических работах по отдельным группам жуков-короедов видовые списки отсутствуют. Для всей территории Левобережной Украины (без приведения списка видов) ранее указывалось 69 видов короедов (Бартенев, Тупик, 1990). На сопредельной территории (Юго-Восточной Украине) выявлено 52 вида короедов (Никулина, Мартынов, 2006 (2007)).

В результате исследований автора в Харьковской, Сумской, Полтавской областях, а также анализа коллекционных материалов Харьковского национального университета и Института зоологии НАН Украины в регионе зарегистрировано 53 вида короедов. Некоторые виды известны лишь по коллекционным экземплярам, датированным позапрошлым веком (*Ips typographus* (L.), *I. duplicatus* (Sahlb.)) и их наличие более поздними сборами не подтверждается. Другие виды, напротив, расширяют свои ареалы и обнаруживаются на территории Украины лишь в последние годы. Например, *Xyleborinus alni* (Niisma), а также *Anisandrus maiche* Stark, впервые отмеченный для фауны Европы из Донецкой области (Никулина, Мартынов, Мандельштам, 2007), выявлены нами также в Лесостепи, получены данные об их экологии. Для большинства видов региона нами изучены особенности биологии, кормовые свя-

**60 РОКІВ УКРАЇНСЬКОМУ
ЕНТОМОЛОГІЧНОМУ ТОВАРИСТВУ**

Редакційна колегія:

В.П. Федоренко (відповідальний редактор), І.А. Акімов,
О.В. Пучков, А.М. Черній, М.П. Секун, Ю.П. Яновський,
А.Г. Котенко, В.П. Конверська (відповідальний секретар).

В.П. ФЕДОРЕНКО,
президент УЕТ, академік НААН України
Інститут захисту рослин НААН України
м. Київ

Ентомологічна наукова конференція, присвячена 60-й річниці створення Українського ентомологічного товариства «Сучасні проблеми ентомології» – Умань, 2010. 184 с.

Збірник містить тези доповідей Ентомологічної наукової конференції, присвяченої 60-й річниці створення Українського ентомологічного товариства – «Сучасні проблеми ентомології».

Наведено результати науково-дослідних та науково-виробничих робіт членів ентомологічного товариства України у галузях загальної, сільсько-господарської, медичної, ветеринарної, лісової та технічної ентомології та акарології, розглянуто проблеми збереження різноманіття комах. Висвітлено питання теоретичної ентомології та акарології, морфології, фізіології, етології, екології та охорони комах.

Для ентомологів, фахівців захисту рослин, викладачів та студентів біологічних факультетів вищих та середніх навчальних закладів, робітників сільськогосподарства.

Виповнилося 60 років Українському відділенню Всесоюзного ентомологічного товариства, яке врешті стало самостійним Українським ентомологічним товариством.

Ентомологія в Україні має більше ніж стоп'ятдесятирічні наукові традиції, які до 1940 р. детально висвітлені в статті В.Г. Доліна, В.О. Мамонтової та О.П. Кришталю у книзі «История развития биологии на Украине» (1985). Подальшу історію становлення Українського ентомологічного товариства можна розглядати, розділивши її на такі періоди.

Перший період – 1949–1975 роки. Після закінчення II Світової війни українські ентомологи прагнули відновити дієздатність системи захисту рослин у сільському господарстві України як найважливішому аграрно-промисловому регіоні Радянського Союзу. Ситуація вимагала концентрації зусиль на практичних завданнях боротьби із шкідниками, створенні теоретичних засад прогнозів динаміки чисельності шкідників, розробці надійних методів ідентифікації практично важливих груп комах і з'ясуванні видового складу фауни. Необхідно було також готувати кваліфікованих фахівців-ентомологів.

Для координації ентомологічних досліджень в Українській РСР утворено Українське відділення Всесоюзного ентомологічного товариства (УЕТ) при Академії наук СРСР, а 3 червня 1949 року Президією Академії наук УРСР (протокол № 15, §7) затверджено його статут. Головою відділення обрано Є.В. Зверезомб-Зубовського. Вже у лютому 1950 р. делегація України у складі 8-ми провідних науковців з Києва, Харкова, Львова та Дніпропетровська брала участь у I Всесоюзній ентомологічній нараді в Ленінграді (Росія), де Є.В. Зверезомб-Зубовського обрано віце-президентом Всесоюзного ентомологічного товариства.

Кудіна Ж.Д. Оцінка фітосанітарного ризику на прикладі тютюнової білокрилки <i>Bemisia tabaci</i> Gen. (<i>Homoptera Aleyrodidae</i>) для України.....	63
Листопадська О.А. Ретроспектива ентомологічних досліджень дендрологічного парку "Асканія-Нова.....	64
Мартынов А.В. К изучению поденок (<i>Ephemeroptera</i>) Восточной Украины.....	65
Мартынов В.В. Биология представителей подсемейства Scarabaeinae (<i>Coleoptera:Scarabaeoidea</i>) фауны Украины.....	67
Никулина Т.В., Мандельштам М.Ю., Мартынов В.В. Материалы к фауне жуков-короедов (<i>Coleoptera, Scolytidae</i>) Украины.....	68
Нужна Г. Д. До вивчення морфології їздців-аномалонін (<i>Hymenoptera, Ichneumonidae, Anomaloniinae</i>).....	69
Прохоров А. В. К диагностике видов рода <i>Meliboeus</i> (<i>Coleoptera: Buprestidae: Agrilinae</i>) фауны Украины.....	71
Пучков А.В. Обзор жувелиц рода <i>Amara</i> Bon. (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) фауны Украины.....	72
Пучков А.В., Гаврилюк Н.Н. Особенности формирования карабидофауны (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) залежных участков и агроценозов в северной лесостепи Украины.....	73
Пучков А. В., Кириченко М. Б., Форощук П. В. Новые виды жувелиц (<i>Coleoptera: Carabidae</i>) «Стрельцовой степи» Луганского природного заповедника.....	75
Пушкар Т.І. Закономірності широтного розподілу прямокрилих (<i>Orthoptera</i>).....	76
Радченко О. Г. Про деякі загальні підходи в зоогеографічних дослідженнях.....	77
Рошко В.Г. Угруповання напівтвердокрилих комах (<i>Hemiptera</i>) низинних дібров арпаття.....	79
Рукавець Є.В. Таксономічний склад ногохвісток (<i>Collembola</i>) в лучних екосистемах Західного Полісся.....	80
Савченко Е.Ю. Сезонная динамика герпетобионтных жесткокрылых целинных и антропогенно трансформированных ценозов Приазовской возвышенности.....	83
Сергеев М.Е. Редкие виды жуков-листоедов (<i>Coleoptera, Chrysomelidae</i>) Юго-востока Украины.....	84

Сухомлін К. Б. Фауна мошок Полісся та її місце у європейській симулідофауні.....	86
Терехова В. В. К фауне и экологии жуков-короедов (<i>Coleoptera: Curculionidae: Scolytinae</i>) Лесостепной зоны Левобережной Украины.....	87
Тертишний О.С., Тарасенко О.О. Чотиристороння пастка для комах.....	88
Фурсов В.Н. К систематике хальцид-яйцеедов семейства <i>Trichogrammatidae</i> (<i>Hymenoptera, Chalcidoidea</i>).....	89
Шешурак П.Н. К изучению стрекоз (<i>Odonata</i>) Мезинского национального природного парка (Черниговская область, Украина.....	91
Шешурак П.Н., Шевченко В.Л. Редкие виды жуков усачей (<i>Coleoptera: Cerambycidae</i>) на Черниговщине.....	92
Шрубович Ю.Ю. Сучасний стан і перспективи досліджень класу <i>Protura</i> в Україні та Росії.....	94
Яницький Т.П. Нові дані щодо фауни жуків-златок (<i>Coleoptera: Buprestidae</i>) України.....	95

МЕДИЧНА, ВЕТЕРИНАРНА ТА ТЕХНІЧНА ЕНТОМОЛОГІЯ

Воблий П. Г., Бельченко В. М., Ісаєв О. Ф., Богуслашенко О. В., Мазура В. Ю. Безкасетне розведення зернової молі в процесі виробництва трихограми.....	97
Гаврилова Л.О., Кіяновська Л.В., Добровольська С.С. Застосування тест-культур для оцінки якості мікробіологічних препаратів.....	98
Злотин А.З., Исиченко Н.В. Экспресс-метод оценки биостимуляторов жизнедеятельности насекомых.....	99
Капліч В. М., Зінченко О. П., Сухомлін К. Б. Еколого-безпечні методи захисту тварин від нападу кровосисних мошок.....	100
Лешишак О. В., Воблий П. Г., Гаврилова Л. О. Методи підготовки та використання різновікової трихограми для захисту рослин.....	102
Маркина Т.Ю. Методы управления искусственными популяциями насекомых при реализации программ технической энтомологии.....	103